

De coronacrisis leert dat productielijnen in het Westen veel te afhankelijk zijn van China

Coby van der Linde is directeur Clingendael International Energy Programme. Reageer via expert@fd.nl.

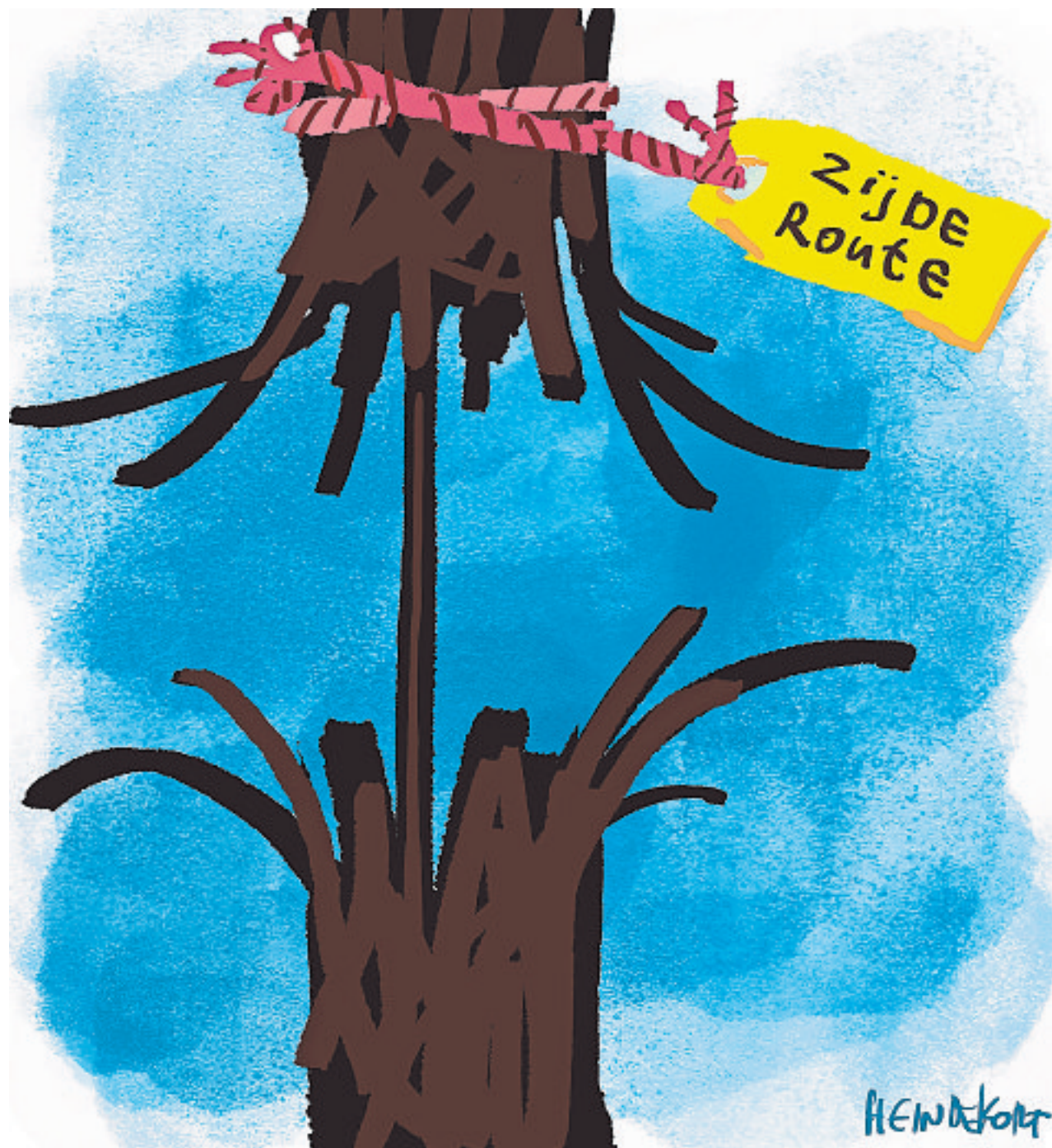
W e zien de economische gevolgen van de maatregelen om de uitbraak van het nieuwe coronavirus, die de longaanandoening Covid-19 veroorzaakt, onder controle te krijgen. Deze leggen de grote afhankelijkheid bloot van uiterst geconcentreerde productielijnen in een gemondialiseerde wereld. Zo moeten autofabrikanten al na een luttel extra weekje niet produceren na Chinees Nieuwjaar de assemblage stopzetten. Winstwaarschuwingen, mogelijk lege schappen en arbeidstijdverkorting volgen nadat de Chinese productie op veel plaatsen nagenoeg tot stilstand is gekomen en vooralsnog slechts moeizaam wordt hervat. De maatregelen om het virus te bedwingen treffen de economie tot ver buiten China.

Voorop de grondstoffen- en energiemarkten waren de gevolgen indrukwekkend snel en groot. Zo zakte de olieprijs in luttele dagen steeds verder weg bij het uitblijven van de na-nieuwjaarvraag. Het relatief warme weer op het noordelijk halfrond helpt ook niet mee de vraag te ondersteunen, zodat de moeizaam verkregen stijging van de prijzen door de Organisatie van olie-exporterende landen (Opec) alweer teloor gegaan is. Hoe kon de wereld economisch zo afhankelijk worden in zoveel verschillende aanvoerlijnen van een enkel, weliswaar zeer groot land? Welke lessen hebben we geleerd van eerdere perioden met een te grote concentratie van herkomst van importen?

WEKSIGNAAL IN 1973

Voor de energiesector ging voor al te grote importafhankelijkheid het weksignaal al in 1973 af en voor de dommelende landen uiteindelijk ook in 1979, met de eerste en tweede oliecrisis. Met een schok realiseerde men zich dat het niet handig is om maar van een enkele producent, regio of producerend land afhankelijk te zijn. Omwille van de voorzieningszekerheid werd diversificatie naar herkomst van geïmporteerde olie een belangrijke hoeksteen van het energiebeleid.

Het Internationaal Energieagentschap (IEA) in Parijs dankt zijn bestaan aan dit ruwe ontwaken en bewaakt sindsdien de voorzieningszekerheid van olie van de leden met een serieus ingericht crisisbeleid. Het IEA-beleid werd daarna niet uitgebreid naar bijvoorbeeld aardgas, hoewel de fysieke

ILLUSTRATIE: HEIN DE KORT VOOR HET FINANCIËLE DAGBLAD

handelsstromen van olie en aardgas steeds geconcentreerder en regionaler zijn geworden.

De fout van al te grote concentratie of kuddegedrag werd kort na de oliecrisis nogmaals gevoeld door de schulden crisis van de jaren tachtig. In de late jaren zeventig en vroege jaren tachtig trokken vliegtuigladingen vol bankiers naar vooral Latijns-Amerika, om de rondgepompte oliedollars uit te lenen.

Zij deden dat in de vorm van consortia om de risico's te spreiden, zo dachten ze. Maar een blik in het vliegtuig en aan de bar van het hotel had al kunnen verraden dat hier sprake was van een enorme concentratie aan leningen, allemaal gedekt door hetzelfde overheidsonderpand. De beoogde risicospreiding was dus een wassen neus. Een verandering in het rentebeleid in de VS en de schulden crisis van de jaren tachtig waren een feit.

Kennelijk is er sindsdien niet veel bijgeleerd. Op zoek naar de kortetermijnvoordelen verliezen marktpartijen al gauw de risico's van al te geconcentreerde productie en handelsstromen uit het oog. En dus trokken ze in karrevrachten naar China, niet alleen

vanwege de lage lonen en snel opgebouwde industriële clusters, maar ook vanwege de belofte van een megagrote consumentenmarkt. Maar ook die laatste verwachting bleek te getuigen van weinig historisch besef.

ZUID-KOREA EN JAPAN

In de jaren tachtig moest onder druk van allerlei non-tarifaire handelsmaatregelen de markttoegang in Zuid-Korea en Japan worden afgedwongen omdat westerse ondernemingen hun producten gewoonweg niet op de plank in de winkel en het warenhuis kregen. De oorzaak was de verticale organisatie van de binnenlandse markt en het niet aanpassen van de organisatie bij het volwassen worden van de economie.

Ook deze klacht was niet nieuw. In het begin van de jaren zeventig doorbraken de VS met forse monetaire maatregelen de asymmetrie in de handelsrelatie met de toenmalige EEG.

Het huidige handelsconflict van de VS met China gaat in wezen over precies hetzelfde, toegang tot de Chinese markt, met dien verstande dat ook het respecteren van het intellectueel eigendom een groot punt van zorg is.

Het lidmaatschap van de Wereldhandelsorganisatie (WTO) is een weinig effectief middel gebleken om een gelijk speelveld op elkaars markten te creëren en garanderen. De VS proberen, net als in de jaren zeventig en tachtig, met handelsinstrumenten het tij te keren. Inmiddels is echter de marktmacht van China zo toegenomen dat er eerder sprake is van uitdaging dan van aanpassing.

In de discussies over energievoorzieningszekerheid gaat het vaak over al te grote concentratie van het aanbod, maar dezelfde marktontwrichting kan ontstaan door te grote concentratie van de vraag. In de jaren zeventig werd de marktmacht van de Opec beantwoord, onder leiding van de Amerikaanse strateeg Kissinger, met de marktmacht van de IEA-landen en ontstond er een nieuw evenwicht. Zullen de gevolgen van de uitbraak van het coronavirus en de straffe maatregelen om de verspreiding in te dammen leiden tot een strategische heroriëntatie op het verminderen van een te hoge concentratie van economische macht in te weinig handen? De geschiedenis zegt van niet, het oliecrisisbeleid is uniek gebleken.

Bedrijven trokken in karrevrachten naar China, vanwege de belofte van een megagrote markt